

Damijan Guštin

VARNOST IN OBRAMBA REPUBLIKE SLOVENIJE: DILEME IN REŠITVE

Izvleček

Leta 1991 komaj vzpostavljen obrambni sistem novonastale Republike Slovenije se je oblikoval pod vplivom vojne in varnostne nestabilnosti južnega sosedstva, saj je tam še pet let divjala vojna. Slovenija je kot neodvisna država razvijala svoj nacionalnovarnostni sistem v okolju oborožene nevtralnosti, a z željo, da se pridruži Natu. Teritorialno obrambo je razvila v redno vojsko in jo leta 1994 preimenovala v Slovensko vojsko. V procesu vključevanja v Nato od 2000 do 2004 je opustila naborniški sistem, Slovensko vojsko preuredila v poklicno vojsko, sestavljeno iz okoli 7600 poklicnih vojakov, podčastnikov in častnikov ter prostovoljno rezervo kot dopolnilom. Leta 2005 se je začela transformacija Slovenske vojske, ki pa jo je finančna in gospodarska kriza od leta 2009 dalje zavrla in močno zreducirala, vojsko pa potisnila v stagnacijo, ki je v zadnjih letih dosegla rob neoperativnosti.

Ključne besede

varnost, obramba, TO RS, Slovenska vojska, nacionalnovarnostni sistem RS

Republika Slovenija je bila že drugi dan svojega življenja kot neodvisna država, 26. junija 1991, prisiljena v obrambo z oboroženo silo, če je hotela obraniti neodvisnost. Oboroženi spopad s silami JLA je bil omejen, nizkointenziven in kratkotrajen. Prekinitev ognja 2. julija 1991, ki je končala oboroženi spopad, je prešla v institucionalno premirje pod nadzorom Evropske skupnosti, kar je privedlo v končanje vojne, po sklepu Predsedstva SFRJ o (začasnem) umiku JLA iz Slovenije 18. julija 1991 pa je za slovensko državo de facto bilo doseženo vse tisto, kar je bilo razglašeno s temeljno ustavno listino 25. junija 1991.¹⁰⁴ Oktobra 1991, ko se je iz Slovenije umaknil »zadnji vojak« JLA, je bila Slovenija neodvisna, suverena država, a mednarodno še povečini nepriznana in še vedno močno varnostno ogrožena, hkrati pa je bil njen sistem nacionalne varnosti razvit toliko, kot je bilo mogoče v omejenih razmerah osamosvajanja. Tako so okoliščine nastajanja države vsaj v prvem petletju po proglasitvi neodvisnosti močno določile vlogo in pomen varnosti ter obrambe države. Vendar pa do potrebe po obrambi z oboroženo silo ni več prišlo in nadaljnji razvoj obrambno-varnostnega sistema Slovenije je potekal v mirnodobnih razmerah. Smer in vsebina tega razvoja pa je, grobo vzeto, rezultat součinkovanja notranjih politično-družbenih razmer in ciljev ter tistih v mednarodnem okolju, na območju razpadle Jugoslavije in v Evropi. Svoj učinek je imelo tudi dejstvo, da je Slovenija z osamosvojitvijo brez dvoma postala majhna država, po običajnih kvantitativnih kriterijih in po tem, da je spoznavala, da lahko svojo varnost zagotavlja le z naslonitvijo na druge države in mednarodne organizacije in institucije.¹⁰⁵ Prvenstveno pa zaznavamo dva dolga in obsežna razvojna procesa: obrambno-varnostni sistem Slovenije je bilo treba dokončati in oblikovati glede na novo dejstvo neodvisne države; prevladujoča želja slovenske državne elite, da Slovenija preide pod dežnik kolektivne obrambe, ki jo je predstavljala edina še delujoča vojaška zveza, Severnoatlanski pakt, pa ji je določila poglobitveno smer. Med tem procesom pa so se vojske pod vplivom velikih sprememb v svojih nalogah temeljito spremenile; nekateri govorijo kar o revoluciji v vojaških stvareh. Vojske so se prilagodile spremenjenim varnostnim grožnjam, postale so manjše, fleksibilne, poklicne vojske.

General Alojz Šteiner, tudi sam pomemben akter v razvojnih procesih Slovenske vojske, je razvoj vojaškega obrambnega sistema Slovenije označil kot razpetost med tranzicijo in transformacijo, pripravo na vstop države v kolektivno

¹⁰⁴ Repe, *Jutri je nov dan*. Kladnik (ur.), *Vojaška obramba Slovenije*. Kladnik, *Slovenska vojska v službi domovine*, str. 26–32.

¹⁰⁵ Gl. Š. Kranjc, *Članstvo v NATO*, str. 9.

vojaško zvezo in pretvorbo njenih oboroženih sil v zavezništvo prilični obliki.¹⁰⁶ Podana definicija transformacije pa je preozka. In še več, nujnejša in pomembnejša je bila transformacija, in to dvojna, transformacija TO RS v državno vojsko, kar organizacijsko še ni bila, in transformacija v moderno mednarodno primerljivo vojsko, ki je bila posledica transformacijskih procesov v širšem okolju, ki sta se jim Teritorialna obramba RS in pozneje Slovenska vojska morali prilagajati, zlasti seveda od tedaj, ko je Slovenija izrazila resen namen, da vstopi v kolektivno obrambo Nata. Tranzicijski procesi pa tudi niso obšli varnostnega in vojaškega podsistema, bili so poglobitna komponenta vsaj prvega desetletja njenega razvoja.

Zgodovinopisnim raziskavam bodo poleg vrste objavljenih virov, ki so raziskovalcu dosegli že sedaj (npr. Morsova letna poročila, strateški dokumenti in zakonodajni akti, časopisje), v veliko pomoč raziskovalni rezultati in dosežki obramboslovja in vojaških ved. Raziskovalci Obramboslovnega raziskovalnega centra, številni diplomanti študija obramboslovja in tudi vojaške strukture so izdelali pomembne in vsebinsko izčrpne študije o posameznih tekočih procesih v razvoju obrambnega sistema, ki jih bodo raziskovalci morali upoštevati v historiografski analizi tudi po tem, ko jim bo omogočen dostop do primarnega gradiva, nastalega v obrambnem sistemu. Raziskovanje delovanja in stanja vojske, popolnjevanja, vojaškega šolanja in usposabljanja, še drugih vidikov in trendov, javne podobe, odnosov med civilnim prebivalstvom in vojsko, študij, ki so bile izdelane v podporo nekaterim sočasnim procesom v slovenskem obrambnem sistemu, je dalo pomembne rezultate. Naj začnem s časovno prvim, zbornikom, ki je v letih 1990 in 1991 spremljal tedaj politično vročo javno razpravo o Sloveniji brez vojske,¹⁰⁷ omeniti je treba tudi material, ki je nastal ob vključevanju Slovenije v Nato in uvajanju poklicne vojske,¹⁰⁸ pa zadnjo študijo generala Šteinerja o tranziciji in transformaciji slovenskega obrambnega sistema, katere težišče je na prikazu zadnjih desetih let njegovega razvoja.¹⁰⁹ Več raziskovalcev je poskusilo sintetično zajeti tudi daljša obdobja razvoja obrambnega sistema, TO RS in Slovenske vojske.¹¹⁰ Gradivo je pisano kot politološka in sociološka znanstvena in strokovna literatura ter le sekundarno posega v zgodovinopisje, tako da jo je treba brati z razumevanjem tega namena.

106 Šteiner, *Slovenska vojska med tranzicijo in transformacijo*, str. 20–21.

107 Grizold et al. (ur.), *Demilitarizacija Slovenije in nacionalna varnost*.

108 Malešič et al., *Obvezniška ali poklicna vojska?*

109 Šteiner, *Slovenska vojska med tranzicijo in transformacijo*.

110 Jelušič, *Slovenska nacionalna varnost*, str. 138–150. Prebilič, *Von der Staatsgründung bis zur EU- und NATO-Mitgliedschaft*, str. 19–32. Grizold, *Slovenija v spremenjenem varnostnem okolju*, str. 95–145.

I.

Povojni razvoj obrambnega sistema Republike Slovenije se je nadaljeval jeseni 1991. Varnostna ogroženost države je ostala velika, saj je v neposredni bližini na Hrvaškem divjala vojna, vsaj do januarja 1992 neposredno v bližini južne slovenske meje. Za slovensko varnostno politiko je bilo zelo neugodno dejstvo, da je bila Republika Hrvaška v vojni z JLA in prebivalstvom srbske narodnosti šibkejši nasprotnik in hkrati partner (zaveznik), ki je 26. junija 1991 dokončno izgubil zaupanje slovenske državne elite. Kar nekaj časa je kazalo, da bodo sile Jugoslovanske armade spet lahko na južni meji države. V zavarovanje južne meje je tako razporedila del svojih oboroženih sil. Tudi zato je v pogojih embarga na dobavo orožja, ki je veljal za ves bivši jugoslovanski prostor, Slovenija začela vojaško pomagati Hrvaški in nato tudi Bosni, kar pa se je kmalu po premirju sprevrglo v trgovino, v kateri so bili državni organi neposredno prodajalec, (pre)prodajalec in občasno tudi posrednik na sivem trgu nabavljenega vojaškega materiala, ne le tistega iz vojnega plena oziroma zalog JLA in Teritorialne obrambe.¹¹¹

V notranjem razvoju varnostnih in vojaških struktur je bilo to obdobje dogradnje varnostnega in obrambnega sistema, ki se je začel ustvarjati že pred formalno osamosvojitvijo države 25. junija 1991.¹¹² Tedanji razvoj oboroženih sil RS je Štainer označil za »obdobje zanosu«.¹¹³ Jeseni 1991 je Slovenija brez velike dileme, ki je spomladi 1991 pretresala snovalce obrambnega sistema, uzakonila obrambo z oboroženimi silami; alternativni mirovniški koncept zagotavljanja varnosti brez vojske, ki je bil predmet zaostritve na političnem polju, je bil opuščen.¹¹⁴

Organiziranost TO RS, ki je kljub pobudam o preimenovanju v Slovensko vojsko ohranila dotedanje ime, je temeljila na konceptu oborožene nevtralnosti države, hkrati pa so v javnosti bile navzoče pobude za vključitev v Nato kot garant neodvisnosti. Vojska slovenske države je bila v bistvu še vedno teritorialna, je pa, kolikor je lahko v pogojih embarga in z omejenimi finančnimi viri, razvijala zvrsti, ki so ji manjkale – oklepne enote, letalstvo. Sistem SLO in DS je bil (po tiho) opuščen. Vojska je temeljila na splošni vojaški obveznosti, državljani obvezniki pa so dobili možnost ugovora vesti in s tem služenja vojske v nevojaških oblikah. Šestmesečno usposabljanje je bilo dualno, v centrih za usposabljanje in nato v

111 Šurc, *Prevarana Slovenija*. Šurc in Zgaga, *V imenu države, knj. 1 in 2*.

112 Zakon o obrambi in zaščiti je bil sprejet 29. 3. 1991, zakon o vojaški dolžnosti 6. 4. 1991, tudi simbolični prvi kontingent obveznikov je bil vpoklican na služenje že pred osamosvojitvijo 15. 5. 1991. Gl. Kladnik (ur.), *Vojaška obramba Slovenije*, str. 87. Grizold, Nekatera izhodišča za nacionalno varnostni koncept.

113 Štainer, *Slovenska vojska med tranzicijo in transformacijo*, str. 53.

114 Gl. Grizold, *Obrambni sistem republike Slovenije*.

mirnodobnih enotah. Strokovno okrepitev so predstavljali oficirji in podoficirji iz vrst JLA. Med 1893 zaposlenimi v TO ob koncu leta 1991 je bilo 1278 prestopnikov iz JLA.¹¹⁵ Drugi cilj sta bila povečanje profesionalnega jedra vojske in vzpostavitev profesionalne vojaške enote, brigade Moris. Vojna sestava TO RS je štela 77.000 pripadnikov, le 5 odstotkov pa je bilo redne mirnodobne sestave.¹¹⁶ Formacija je bila sprva še enaka tisti vojni, torej sedem pokrajinskih štabov in 27 njim podrejenih območnih štabov.

Predsedstvo RS je 3. februarja 1992 sprejelo Splošni načrt organizacije, opremljanja in oboroževanja ter usposabljanja v TO RS, ki ga je predložil RŠTO. Po tem načrtu naj bi imela TO RS 45.000 pripadnikov, od teh naj bi jih bilo 18.000 v manevrskem delu, in sicer v specialni brigadi, raketni in helikopterski brigadi, sedmih pehotnih brigadah, štirih oklepno-mehaniziranih bataljonih, protioklepnem divizionu ter topniškem divizionu za podporo. V poklicni sestavi naj bi bilo 1350 častnikov, 1550 podčastnikov in 1700 vojakov. Specialna brigada naj bi bila v celoti profesionalizirana.¹¹⁷ Politične stranke so bile v oboroženih silah prepovedane, poklicnim pripadnikom – to so bili predvsem častniki in podčastniki – pa prepovedano članstvo v njih in delovanje v uniformi. To pa ne pomeni, da v delovanju obrambnega sistema politike ni bilo čutiti. Vojska je dobila civilni nadzor po vzoru zahodnoevropskih držav, kar je pomenilo predvsem nadzorno vlogo parlamenta.

Vojska, ki je zmagala v vojni 1991, je dosegla veliko stopnjo javnega zaupanja, državni organi pa so tudi načrtno gradili njeno ugodno javno podobo. Državljeni so vojsko svoje države dojemali kot pomemben in neproblematičen del državne strukture in izražali nadpovprečno stopnjo zaupanja vanjo.¹¹⁸

II.

Leta od 1993 do 1995 so bila leta normativnega prizadevanja, da se TO RS pretvori v klasično državno vojsko, ki bo samostojno branila slovensko suverenost, čeprav se je državna elita hkrati že poskušala približati Natu in se postopoma vključiti vanj. Resolucija o izhodiščih zasnove nacionalne varnosti RS je bila

115 M. Kranjc, *Slovenska vojaška inteligenca*, str. 408.

116 Šteiner, *Slovenska vojska med tranzicijo in transformacijo*, str. 53. Grizold navaja 87.000 pripadnikov vojne sestave in 3000 zaposlenih vojaških oseb.

117 *Pomembnejši utrinki iz zgodovine Slovenske vojske*, http://www.slovenskavojska.si/fileadmin/slovenska_vojska/pdf/sporocila/2olet_zgod.pdf.

118 Repnik, *Odnos civilne družbe do Slovenske vojske*.

sprejeta decembra 1993.¹¹⁹ Slovenska vojska je bila opredeljena kot obrambna sila RS, namenjena odvratanju morebitnega napada na RS in pripravam ter izvajanju vojaške obrambe ob zunanji agresiji ali drugih nasilnih posegih tujih oboroženih sil zoper RS. Poudarila je, da je »(z)a Republiko Slovenijo kot sestavni del nove mednarodne, stvarnosti in kot državo v neposredni bližini balkanskega, kriznega območja (...) zagotavljanje nacionalne varnosti primarnega pomena.«¹²⁰ Opredelila je tri poglobitve oblike ogrožanja Slovenije: zunanji vojaški napad, notranje ogrožanje vključno s poskusom nasilne spremembe družbenega reda in ogrožanje okolja. Za vojaško obrambo v primeru napada od zunaj je bila zadolžena Slovenska vojska, za civilno pa civilna obramba. Varnost naj bi zagotavljal varnostni sistem, katerega poglobitveni deli so bili Ministrstvo za notranje zadeve in obveščevalno-varnostni službi. Za reševanje pred ogrožanji iz okolja pa je bil predviden sistem zaščite in reševanja.¹²¹ Z dopolnilom resolucije v januarju 1994 je bila vključitev RS v Nato opredeljena za pomemben cilj nacionalne obrambe.¹²² Vstop v Nato, torej prehod v kolektivno obrambo, je bil kot cilj države prvič postavljen leto prej in ga je potrdil tudi Državni zbor. 30. marca 1994 je Slovenija vstopila v pripravljalni Natov program *Partnerstvo za mir*. Istega leta je bil pripravljen prvi *Individualni partnerski program*, v katerem so bili postavljeni politični cilji Slovenije in navedene vojaške ter druge zmogljivosti, ki jih lahko Slovenija da na voljo Natu.¹²³ Za to obdobje je značilna največja notranja napetost med ministrstvoma za notranje zadeve in obrambo, s sumi o pripravljanju vojaškega udara in odstavitvijo ministra za obrambo marca 1994.¹²⁴ Nov zakon o obrambi je bil sprejet 20. decembra 1994, po več kot letu diskusij in usklajevanj.¹²⁵ Z njim se je Teritorialna obramba preimenovala v Slovensko vojsko. Pomembna razlika se je zgodila pri usposabljanju nabornikov. Uveden je bil enovit sistem usposabljanja v učnih centrih. S tem je Slovenska vojska lahko povečala število mirnodobnih enot. Prvič se je začelo načrtovati dodatna sredstva, namenjena za oborožitev, s t. i. temeljnimi razvojnimi programi so tudi načrtno opredelili nabavo potrebnega orožja in opreme.

Avgusta 1995 je Hrvaška z vojaško zmago v operaciji Nevihta stabilizirala južno sosedstvo in s tem močno zmanjšala varnostno ogroženost Slovenije.¹²⁶

119 *UL RS*, št. 71/1993, 30. 12. 1993.

120 Prav tam, točka II.

121 Prav tam.

122 *UL RS*, št. 2/1994.

123 Steiner, *Slovenska vojska med tranzicijo in transformacijo*, str. 78.

124 Prim. Janša, *Okopi*.

125 Prim. Repe, *Milan Kučan*, str. 404–406.

126 Pirjevec, *Jugoslovsanske vojne*. Žunec, Operacije Bljesak i Oluja, str. 93–110.

III.

Strategije za vstop Slovenije v institucionalno evropsko oziroma evroatlantsko okolje, Evropsko unijo in Nato so v drugi polovici desetletja določale smer in oblike razvoja nacionalno-varnostnega sistema. Nato je bil kot oblegana nevesta, vsa vzhodna Evropa se je hotela vključiti vanj; države so od njega pričakovale, ne le Slovenija, pač pa večina bivših članic Varšavskega pakta, kolektivno varnost in s tem rešitev vseh svojih varnostnih problemov, doktrinarnih, razvojnih in strukturnih. Toda med slovenskim prebivalstvom je v nasprotju s politično elito koncept oborožene nevtralnosti še dolgo imel veliko podporo.

V letu 1996 je bila v t. i. individualnem dialogu pripravljena vključitev Slovenske vojske v proces načrtovanja in ocenjevanja, ki je narekoval reformiranje obrambnega sistema in reorganizacijo vojske. Posebna pozornost je bila namenjena vprašanju povezljivosti.¹²⁷ Ena od posledic tega procesa je bil tudi začetek slovenskega sodelovanja v vojaških operacijah za doseganje miru na kriznih žariščih. Prvi tak poseg se je začel leta 1997, z dvema pripadnikoma v Albaniji.¹²⁸

Prošnja Slovenije za vstop je bila na madridskem letnem zasedanju Nata leta 1997 zavrnjena.¹²⁹ Vse naslednje obdobje pa je bilo pod vtisom podaljšanja procesa vključitve v Nato. Ker je bila zavrnitev obrazložena s premajhnimi reformami Slovenske vojske, se je država lotila tudi vrste vojaških prilagoditev. Leta 1998 je izdelala *Nacionalno strategijo Slovenije za vstop v Nato*. Učinek vstopa je opredelila takole: »Članstvo Republike Slovenije v Natu bo okrepilo varnost Republike Slovenije in prispevalo k njenemu dolgoročnemu razvoju.«¹³⁰

V pristopnem procesu je dosegla ali je morala izvesti vrsto strukturnih reform vojske in obrambnega sistema sploh. Glavna izhodišča reform so bila zajeta v *Strategiji vojaške obrambe Republike Slovenije*, ki so jo izdelali v letu 1998. Strategija je predvidela drugačno členitev oboroženih sil v sile za hitro posredovanje, glavne obrambne sile in pomožne obrambne sile. Predvidena je bila tudi povečana stalna sestava, popolnjena s profesionalci.

Pomemben vidik je bilo povezovanje z zavezniškimi silami. Slovenija je istega leta, 1998, prvič in prva od držav kandidatka gostila vojaško vajo *Cooperative Adventure Exchange-98*.

127 Šteiner, *Slovenska vojska med tranzicijo in transformacijo*, str. 78. Š. Kranjc, *Članstvo v NATO*, str. 29–30.

128 Juvan, *Mirovne operacije*. Grošelj, *Slovenija v svetu mirovnih operacij*, str. 124–140.

129 Šteiner, *Slovenska vojska med tranzicijo in transformacijo*, str. 83.

130 *Nacionalna strategija RS*, str. 2.

Nato je leta 1999 sprejel *Akcijski načrt za članstvo*, ki je vključeval tudi Slovenijo.¹³¹ Na tej podlagi je Slovenija izdelovala, začevši z letom 2000, letni nacionalni program za doseg članstva. Nacionalni programi so zajemali politično-ekonomske zadeve, obrambno-vojaške zadeve, varnostne zadeve, pravne in finančne zadeve, kar pomeni, da je bilo reformno poseganje, namenjeno pristopu v vojaško zvezo, zelo kompleksno, ne zgolj na področju obrambe. Reformiranje je potekalo v dialogu s strukturami Nata. Štiriletno obdobje do vključitve, s štirimi letnimi nacionalnimi programi, je bilo glavno obdobje prilagoditve Slovenske vojske.¹³² Februarja 2000 je bil sprejet še *Splošni dolgoročni program razvoja in opremljanja Slovenske vojske (SDPRO SV)*, ki je natančneje opredelil organizacijske in tehnične vidike opremljanja Slovenske vojske za desetletno obdobje.¹³³

V začetku novega tisočletja je začel slabiti varnostni in obrambni imperativ Slovenije. Konflikt v bivši jugoslovanski okolici se je polegel, s hrvaško zmago v operaciji Nevihta in daytonskim sporazumom o Bosni in Hercegovini se je zahodnobalkanski prostor umiril, v JV Evropi je konfliktno območje ostalo le Kosovo. Obramba je bila funkcija, ki ni imela oprijemljivega cilja, in varnostna ogrožanja so bila minimalna. Posledica tega sta bili opuščanje skrbi za obrambo in zmanjšanje pomena varnosti in obrambe. Ta sprememba okoliščin je sovpadla z modernizacijskimi procesi v okviru Nata, ki so potekali že vse od konca hladne vojne. Najpomembnejši vidik je bila sprememba varnostnih groženj iz vojaških v nevojaške in zato transformacija oboroženih sil iz množičnih vojsk v profesionalne vojske manjših dimenzij. Za nove varnostne grožnje je bila množična vojska državljanov neprimerna in skoraj vse države v Natu so prešle na poklicne vojske.

Slovenija je od leta 2000 do končnega sprejetja v Nato leta 2004 izvedla drugi cikel prilagajanja zahodnim armadam. Prilagajanje je zajelo tri pomembna področja:

- prilagoditev organizacije sil, ločitev med premakljivimi in nepremakljivimi silami;
- ločitev operativne ravni poveljevanja od strateške (poveljstvo sil na Vrhniki, generalštab v Ljubljani);
- opustitev naborniškega sistema in uvedba poklicne vojske.

Leta 2002 je Slovenija končno dobila povabilo k pristopnim pogajanjem za članstvo v Natu. S tem so se začele hitre spremembe: zmanjšanje rezervne sestave na manj kot 50 odstotkov prejšnjega sestava, odpravljanje naborniškega sistema, ki je bilo izvedeno 2003, eno leto pred predvidenim rokom, in uvajanje poklicne

131 Šteiner, *Slovenska vojska med tranzicijo in transformacijo*, str. 83.

132 *Slovenija in NATO*.

133 *UL RS*, št. 32/2000, 1483, 13. 4. 2000.

vojske, snovanje sil, ki bi sodelovale v zavezniškem kontingentu. Delež izdatkov za obrambo se je po desetletju upada spet približal dvema odstotkoma BDP.

Vzporedno s spremembami je referendum o vstopu v Nato s 66,08 odstotka glasovalcev za vstop dal politično-državni eliti dovolj veliko podporo za sklepne poteze vključevanja. Slovenija je 29. marca 2004 z ratifikacijo pristopnega sporazuma postala članica Nata.¹³⁴

Seveda pa to prilagajanje ni zadevalo le politično-vojaških dokumentov, pač pa se je odražalo v pogostih reformah. Hitro in stalno spreminjanje slovenske vojske pa je imelo nanjo tudi negativne vplive, saj so različni reformni ukrepi delovali tudi v neželjenih smereh. Spremembe enot, predvsem pa poveljstev, včasih tudi niso bile izpeljana do konca, bodisi zaradi materialnih omejitev ali hitro spreminjajočih se razmer. Poklicna sestava je imela preveč častnikov in podčastnikov in premalo vojakov, zato so zaposlovali predvsem slednje. Postopoma je rasla k ciljni številki 8000 pripadnikov Slovenske vojske. Konec leta 2001 jih je tako bilo 5043, konec leta 2005 pa 7316. Število vojakov se je v istem obdobju povečalo s 707 na 2918. Težave so tudi v statusu javnih uslužbencev, saj ta za poklicnega vojaka ni najprimernejša rešitev. Dopolnitev – prostovoljna pogodbeno rezerva – je po prvem zagonu, ko je imela okoli 1400 pripadnikov, stagnirala. Rezervo je leta 2005 dopolnjevalo 7917 vojaških obveznikov. Vojaški rok je bilo mogoče služiti prostovoljno, veljalo je za oba spola, in nekaj stotin prostovoljcev letno je to priložnost izkoristilo.¹³⁵

Ena najbolj vidnih oblik delovanja Slovenske vojske je bilo njeno sodelovanje v »operacijah kriznega odzivanja«, torej v misijah na kriznih žariščih. Od prvega sodelovanja leta 1997 se je to samo povečevalo, v okviru OZN, Evropske unije in Nata, tako da je to postala stalnica nadaljnjega delovanja. Leta 2005 so pripadniki Slovenske vojske sodelovali v šestih takih operacijah; najbolj številčne so bile v Bosni, na Kosovu in v Afganistanu.¹³⁶

IV.

Obdobje od vključno leta 2005 dalje pisci označujejo kot obdobje integracije v kolektivno varnost. Slovenija je za obdobje 2005–2010 izdelala srednjeročni obrambni program, v katerem je Mors določil vse funkcije, ki so bile nujne za čim večjo integracijo v Natovo strukturo in doktrino. To je pomenilo tudi nadaljnje

¹³⁴ Slovenija in NATO.

¹³⁵ Letno poročilo MORS za leto 2005, str. 15–16, 31.

¹³⁶ Prav tam, str. 16–18.

preoblikovanje Slovenske vojske. Uvedli so »operativne cikle«, s katerimi so za vsako od enot Slovenske vojske določili razvojni načrt, ki je vključeval popolnjevanje, usposabljanje, opremljanje, stroške in načrt uporabe enote v mednarodnih operacijah. Delež premestljivih sil, ki bi lahko sodelovale v Natovih operacijah, je znašal 7,7 odstotka.¹³⁷

Proces integracije je bil tesno povezan s tehnološko posodobitvijo in povečano udarno močjo Slovenske vojske. Kljub temu pa je organ Nata 10. februarja 2010 sprejel *Zavezniško resolucijo o ugotovljeni skladnosti na področjih včlanitve in integracije*, s čimer je bil uradno končan postopek integracije Slovenije v Nato.¹³⁸ Slovenija je začetemu obdobju transformacije 7. decembra 2010 sledila s sprejemom *Resolucije o splošnem dolgoročnem programu razvoja in opremljanja Slovenske vojske do leta 2025*, ki je začrtala proces transformacije Slovenske vojske.¹³⁹

V.

Tehnološki vidik integracije pa je krizni udar v letih 2009–2015 močno zavrl, saj se je proračun za obrambo zmanjšal za okoli 40 odstotkov, z okoli 500 milijonov evrov (2010) na 300 milijonov evrov, s čimer je bila prizadeta predvsem tehnološka dimenzija njene integracije. Proračun za obrambo dosega le še 60 odstotkov predkriznega (0,91 odstotka BDP).¹⁴⁰ Krizno obdobje z zmanjšanjem finančnih virov in politično nestabilnostjo je uspavalo tudi ostale transformacijske reforme. Tehnološka posodobitev se je ustavila, z afero ob nakupu osemkolesnih oklepnikov proizvajalca Patria, ki so bili namesto tankov namenjeni za hrbtnico slovenske vojske, pa je Slovenska vojska ostala brez udarne sile in ni zmožna vzpostaviti enot v velikosti in opremljenosti, za kateri se je zavezala Natu. Hkrati se je varnostna situacija širše evropske regije močno spremenila. Prvič po koncu jugoslovanske krize je prišlo do varnostnih in celo vojaških ogrožanj v neposredni bližini, v Ukrajini, do vojne v Libiji in Siriji, kar je sprožilo begunsko krizo. Posledično so se v javnosti ponovno pojavila vprašanja o strateški vlogi obrambnih sil Slovenije. Slovenska vojska se je sama dvakrat zaporedoma, leta 2015 in 2016, ocenila za nezadostno pripravljeno za primeren odziv na ogrožanja. Pojavili so se radikalni predlogi združitve vseh represivnih sil v policijsko-vojaško formacijo, umik iz Natovih struktur, zadnji v javnosti navzoči predlogi pa so usmerjeni k

¹³⁷ Prav tam, str. 9, 14.

¹³⁸ Šteiner, *Slovenska vojska med tranzicijo in transformacijo*, str. 76.

¹³⁹ Prav tam, str. 98–101.

¹⁴⁰ Prebilič in Guštin, *Crisis and the military system*, str. 247–255.

obnovitvi Teritorialne obrambe, vzpostavitvi prostovoljne nacionalne garde in celo ponovni uvedbi naborniškega sistema.¹⁴¹ Nič od naštetega še ni zgodovina.

Viri in literatura

Grizold, Anton, Ljubica Jelušič in Tomo Korošec (ur.). *Demilitarizacija Slovenije in nacionalna varnost: zbornik*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče, 1991.

Grizold, Anton. Nekatera izhodišča za nacionalno varnostni koncept Slovenije kot mednarodnega subjekta v okviru konfederacije ali zunaj nje. V: *Za konfederalno Slovenijo: zbornik razprav*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče, 1990, str. 68–73.

Grizold, Anton. Obrambni sistem republike Slovenije: stanje in perspektive nadaljnega razvoja. V: *Zbornik strokovno znanstvenih razprav*. Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije, december 1991, str. 161–181.

Grizold, Anton. *Slovenija v spremenjenem varnostnem okolju: k razvoju obrambno-zaščitnega sistema: izzivi in spodbude*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, 2005.

Grošelj, Klemen. *Slovenija v svetu mirovnih operacij*. Ljubljana: Založba FDV, 2007.

Jančič, Peter. *SDS: Vojsko na mejo in ustanoviti nacionalno gardo*. Dostopno na: <http://www.delo.si/novice/politika/sds-vojsko-na-mejo-in-ustanoviti-nacionalno-gardo.html>. (29. 6. 2016).

Janša, Janez. *Okopi: pot slovenske države 1991–1994*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2014.

Jelušič, Ljubica. Slovenska nacionalna varnost v desetletju samostojnosti. V: Zajc, Drago (ur.). *Slovenska država ob deseti obletnici*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, 2001, str. 138–150.

Juvan, Jelena. *Mirovne operacije kot sredstvo zagotavljanja nacionalne varnosti?* Obramboslovni raziskovalni center UL FDV. Dostopno na: http://www.fvv.um.si/DV2010/zbornik/nacionalna_varnost/juvan_doc.pdf. (2. 7. 2016).

Kladnik, Tomaž (ur.). *Vojaška obramba Slovenije 1990–1991*. Ljubljana: Defensor, 2011.

Kladnik, Tomaž. *Slovenska vojska v službi domovine*. Ljubljana: Defensor, 2006.

Kranjc, Marijan. *Slovenska vojaška inteligenca*. Grosuplje: Grafis Trade, 2005.

Kranjc, Špela. *Članstvo v NATO: študija primerov Slovenije in Estonije: diplomsko delo*. Ljubljana: [Š. Kranjc], 2009.

Letno poročilo Ministrstva za obrambo za leto 2005. Ljubljana, 2006. Dostopno na:

141 Podbregar, Takšne vojske ne potrebujemo. Jančič, SDS.

http://www.mo.gov.si/fileadmin/mo.gov.si/pageuploads/pdf/ministrstvo/letno_porocilo_2005.pdf. (5. 5. 2016).

Letno poročilo Ministrstva za obrambo za leto 2006. Ljubljana, 2007. Dostopno na: http://www.mo.gov.si/fileadmin/mo.gov.si/pageuploads/pdf/ministrstvo/LP_MO_2006.pdf. (5. 5. 2016).

Letno poročilo Ministrstva za obrambo za leto 2013. Ljubljana, 2014. Dostopno na: http://www.mo.gov.si/fileadmin/mo.gov.si/pageuploads/pdf/ministrstvo/LP_MO_2013.pdf. (5. 5. 2016).

Letno poročilo Ministrstva za obrambo za leto 2014. Ljubljana, 2015. Dostopno na: http://www.mo.gov.si/fileadmin/mo.gov.si/pageuploads/pdf/javne_objave/2015/LP_MO_2014.pdf (5. 5. 2016).

Malešič, Marjan, Ljubica Jelušič, Damijan Guštin, Igor Kotnik - Dvojmoč, Vinko Vegič, Iztok Prezelj, Vladimir Prebilič, Uroš Svete in Erik Kopač. *Obvezniška ali poklicna vojska?: (študija primera Slovenije)*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, Obramboslovni raziskovalni center, 2001.

Nacionalna strategija Republike Slovenije za vstop v Nato. Ljubljana, 1998. Dostopno na: <http://nato.gov.si/slo/dokumenti/nacionalna-strategija.pdf> (4. 6. 2016).

Pirjevec, Jože. *Jugoslovanske vojne: 1991–2001*. Ljubljana: Cankarjeva založba, 2003.

Podbregar, Iztok. Takšne vojske ne potrebujemo. Intervju (Borut Mekina). *MLADINA.si*. Dostopno na: <http://www.mladina.si/142946/dr-iztok-podbregar-taksne-vojske-ne-potrebujemo/> (29. 6. 2016).

Pomembnejši utrinki iz zgodovine Slovenske vojske od prevzema popolne suverenosti nad slovenskim ozemljem do danes – 20 let ponosni nase in v ponos Sloveniji. Dostopno na: http://www.slovenskavojska.si/fileadmin/slovenska_vojska/pdf/sporocila/20let_zgod.pdf (7. 6. 2016).

Prebilič, Vladimir in Damijan Guštin. Crisis and the military system, military system in crisis: Yugoslavia – Slovenia: the 1930s, 1980s, and the present time. V: Raugh, Harold E. (ur.). *Past through present: thoughts on military history at the strategic, operational, and tactical levels of war*. Wien: Heeresgeschichtliches Museum, 2013, str. 237–257.

Prebilič, Vladimir. Von der Staatsgründung bis zur EU- und NATO-Mitgliedschaft: permanente Reformierung der slowenischen Streitkräfte?. V: Jaun, Rudolf in Michael Olsansky (ur.). *Strategische Wende – Technologische Wende: die Transformation der Streitkräfte am Übergang zum 21. Jahrhundert*. Zürich: Militärakademie an der ETH, 2008, str. 19–32.

Repe, Božo. *Jutri je nov dan: Slovenci in razpad Jugoslavije*. Ljubljana: Modrijan, 2008.

Repe, Božo. *Milan Kučan, prvi predsednik*. Ljubljana: Modrijan, 2015.

Repnik, Tomaž. *Odnos civilne družbe do Slovenske vojske v obdobju 1991–2006: diplomsko delo*. Ljubljana 2006.

Resolucija o splošnem dolgoročnem programu razvoja in opremljanja Slovenske vojske do leta 2025. Ljubljana, 2011. Dostopno na: http://www.mo.gov.si/fileadmin/mo.gov.si/pageuploads/pdf/ministrstvo/ReDPROSV25_slo_en.pdf (2. 6. 2016).

Slovenija in NATO: kronologija slovenskega vključevanja v NATO. *Kronologija včlanjevanja*. Dostopno na: <http://nato.gov.si/slo/slovenija-nato/kronologija/> (25. 6. 2016).

Šteiner, Alojz. *Slovenska vojska med tranzicijo in transformacijo*. Ljubljana: Slovenska vojska, Center vojaških šol, 2015.

Šurc, Matej in Blaž Zgaga. *V imenu države: trilogija: knj. 1: Odprodaja*. Ljubljana: Sanje, 2011.

Šurc, Matej in Blaž Zgaga. *V imenu države: trilogija: knj. 2: Preprodaja*. Ljubljana: Sanje, 2011.

Šurc, Matej. *Prevarana Slovenija: domoljubje, zapisano z ničlami*. Ljubljana: Sanje, 2016.

Uradni list Republike Slovenije, 1993, 1994, 2000. Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije.

Žunec, Ozren. Operacije Bljesak i Oluja. V: Magaš, Branka in Ivo Žanić (ur.). *Rat u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini: 1991–1995*. Zagreb: Jesenski i Turk; Sarajevo: Dani, 1999, str. 93–110.

